

Izkušnje od tu in tam

Prehajanje otrok iz vrtca v šolo in učenje v prvem razredu

Že nekaj časa je področje prehoda iz vrtca v šolo in ugotavljanje pripravljenosti otrok za učenja in tudi sam prvi razred predmet proučevanja in spremljanja v večini evropskih šolskih sistemov. Podatke o posebnostih ureditev posameznega sistema lahko

najdemo v več dokumentih, prav tako lahko beremo o ureditvi prehoda. Prehod ali tranzicijo iz enega vzgojno izobraževalnega obdobja v drugega, v našem primeru iz vrtca v šolo, je posebej izpostavil dokument Transitions from Early Childhood Education

and Care to Primary Education (OECD, 2017). Omenjena študija vključuje pregled sistemov in organizacije prehodov iz vrtca v šolo in sicer z vidika profesionalne, pedagoško razvojne kontinuitete ali vertikalne povezanosti.

Vidmar (2016) opredeli vse ti vrste kontinuitete:

1. Razvojna kontinuiteta govori o sodelovanju pri prehodu z družino, med vrtcem in šolo ter zunanjimi institucijami, pri čemer je utečeno:

- sodelovanje vrtca z družino na področju postopka vpisa, roditeljskih sestankov ter individualnih pogovornih ur;
- sodelovanje med vrtcem in šolo najpogosteje poteka v obliki obiskov šol in načrtovanjem in izvajanjem skupnega medsebojnega učenja;
- sodelovanju z zunanjimi institucijami je vezano na sodelovanje z zdravstveno službo (preventivni zdravstveni pregled bodočih prvošolcev).

Največji izziv na področju razvojne kontinuitete predstavlja prenos informacij o posameznem otroku oziroma zaščita otrokovih osebnih podatkov na prehodu.

2. Pedagoška kontinuiteta ali kontinuiteta kurikulumov oz. programov, razvojnih ciljev, pedagogike in pristopov pomeni kontinuiteto v učenju med vrtcem in šolo. Tako kurikulum za vrtce kot program osnovne šole, kot okvirja pedagoške kontinuitete, sta bila pripravljena v skupni konceptualni reformi in imata skupna izhodišča ter sledita skupnim načelom (ključno načelo je vertikalna in horizontalna povezanost programov in učnih načrtov). Glavne skupne točke v primeru kurikulumov za vrtce in programa osnovne šole so:

- učno-ciljna in procesno-razvojna naravnost,
- poimenovanje področij dejavnosti v vrtcu in predmetov v osnovni šoli,
- spremljanje razvoja.

3. Profesionalna kontinuiteta ali kontinuiteta strokovnih delavcev vključuje drugega strokovnega delavca v prvem razredu, prehajanje strokovnih delavcev med vrtcem in šolo, vlogo ravnatelja in svetovalnega dela pri skrbi za profesionalni razvoj strokovnih delavcev. V Sloveniji do določene mere zagotavljajo profesionalno kontinuiteto dejstva:

- da se obe skupini strokovnih delavcev v vrtcu in šoli izobražujeta na pedagoških fakultetah,
- da so nekatere oblike stalnega profesionalnega razvoja organizirane tako, da na njih sodelujejo tako učitelji kot vzgojitelji,
- da so bili ob uvedbi devetletke vsi strokovni delavci v prvem razredu vključeni v obvezne module pedagoških fakultet ter
- da v prvem razredu poučuje drugi strokovni delavec, ki je vzgojitelj (izjemoma učitelj razrednega pouka), kar zagotavlja izboljšanje razmerja odrasli : otrok.

Navedeni podatki v dokumentih kažejo razlike med sistemi v organizaciji vrtca in šole (različnost pristopov na regionalni in nacionalni ravni), v vključevanju vseh vključenih (spremljanje prehoda, umeščenost prehoda v zakonodajo), informiranosti (rednost razgovora med vključenimi, nudenje svetovanja, pogostost sodelovanja), zagotavljanju enakih možnosti na prehodu (jezikovna podpora, programi financiranja, skrb za ranljive skupine, zagotavljanje strokovne podpore).

Za potrebe tega prispevka smo štiri strokovnjake povprašali o njihovih izkušnjah in praksah s preходом in delom v prvem razredu v štirih državah: Nemčija, Škotska, Italija, Madžarska. Vključeni podatki so rezultat izkušenj in pogledov intervjuvancev in intervjuvank, ki vsi delujejo na področju vzgoje in izobraževanja, kakor tudi povzemanje sistemsko določenih ureditev v posamezni državi. S sogovornicami in sogovorniki smo spregovorili o urejenosti vstopa otrok v šolo, o ključnih pristopih v prvem razredu, o odložitvi šolanja ter po nasvetih učiteljem glede prehoda iz vrtca v šolo.

Izkušnje iz Nemčije

Podatke in izkušnje je z nami delila Carla Sack, logopedinja in svetovalka za vrtce v mestu Marburg v Nemčiji, kjer je njeno področje delovanja usmerjeno v razvijanje jezikovne podpore otrokom v vrtcih. Odgovori, ki nam jih je podala, so se nanašali na ureditev v zvezni državi Hessen (zvezne države v Nemčijo imajo različne ureditve), kjer sta za izobraževanje odgovorni dve ministrstvu: hessensko ministrstvo za socialne zadeve in integracijo je odgovorno za vrtce, hessensko ministrstvo za izobraževanje in verske zadeve pa za šole. Tako ima zvezna država Hessen skupni »izobraževalni načrt za otroke od 0 do 10 let«, vendar ga izvajata in obravnavata dve različni ministrstvi in sistema.

Slika 1: Zvezna država Hessen v Nemčiji

(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Hessen#/media/Slika:Deutschland_Lage_von_Hessen.svg).

Običajno otroci v Nemčiji začnejo obiskovati osnovno šolo pri šestih letih. To pomeni, da se obvezno šolanje začne 1. avgusta za otroke, rojene do 30. junija istega leta. Otroci, ki dopolnijo šest let po 30. juniju (tako imenovani »neobvezni« otroci), se lahko na željo staršev

predčasno vpišejo v šolo. Zaradi različnih okoliščin in predznanja otrok se veliko osnovnih šol odloča za fleksibilen začetek šolanja in ponujajo vključitev otrok v šolo še do februarja v že tekočem šolskem letu. Tako sta 1. in 2. razred združena v eno pedagoško enoto. Vsi šoloobvezni otroci v določenem razredu so sprejeti v šolo, ne da bi se ocenjevala njihova pripravljenost za šolo, poučujejo se v starostno mešanih skupinah. V teh skupinah otrok učitelji in socialni pedagogi otroke opazujejo in spremljajo individualno in z vidika socialne vključenosti. Učenci imajo možnost, da kombinirani 1. in 2. razred zaključijo v enem, dveh ali treh šolskih letih, odvisno od njihovih individualnih učnih zmožnosti. Tretje leto v programu »Fleksibilni začetek«, se ne šteje v šolsko obvezo.

Carla Sack omenja tudi posebne razrede osnovnošolskega sistema:

- t. i. intenzivne razrede, v katerih šole ponujajo obvezne

Preglednica 1: Starostne meje začetka obveznega izobraževanja.

LETA VSTOPA V OŠ	4 LETA	5 LET	6 LET	7 LET
DRŽAVA			Belgija	
			Češka	
			Danska	
			Nemčija	
		Grčija	Irska	Bolgarija
		Latvija	Španija	Estonija
		Ciper	Francija	Litva
	Luksemburg	Malta	Italija	Finska
		Nizozemska	Avstrija	Švedska
		Poljska	Portugalska	Hrvaška
		Velika Britanija	Romunija	
			Slovaška	
			Madžarska	
			Slovenija	

(Vir: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/d/d8/Starting_age_of_compulsory_education%2C_2014%E2%80%9315.png, pridobljeno 12. 9. 2016)

intenzivne programe za večje število novincev in so pomoč učencem, ki morajo osvojiti osnovno znanje nemškega jezika. Pouk v teh razredih je obvezen za vse šoloobvezne novince, običajno traja eno leto in pripravlja na prehod na redni pouk in

- t. i. pripravljalni razrede, za primere, ko se otrokom odloži všolanje in lahko šola priporoči obiskovanje predhodnega razreda. V tem primeru starši prejmejo pisno obvestilo in so pozvani, da podajo soglasje z vključitvijo otroka v predhodni razred. V predhodnem razredu ima otrok priložnost, da se v nekoliko manjši učni skupini pod vodstvom učitelja/ socialnega pedagoga skozi eno leto pripravlja na začetek šolanja. Otroku je na voljo veliko igrivih učnih priložnosti, ki mu pomagajo pri dobrem začetku šolanja.

Z vidika otroka in njegovih individualnih značilnosti je ključnega pomena, da je sposoben komunicirati z drugimi (s tem ni mišljeno, da mora biti njegovo obvladovanje nemškega jezika brezhrebno, ampak da lahko postavlja vprašanja, komunicira s sošolci in je sposoben sodelovati tudi s slabšim znanjem nemščine). Ključna je tudi zadostna frustracijska toleranca, kar pomeni, da je čustveno stabilen ali samozavesten, da se lahko sooči z vsemi novimi izkušnjami in zahtevami.

Za kontinuiteto prehoda je ključnega pomena intenzivno sodelovanje med obema sistemoma oziroma med strokovnimi delavci šole in vrtca (izmenjava informacij o pedagoških konceptih in o otrocih, ki zapuščajo vrtec in vstopajo v šolo, medsebojni obiski, skupna praznovanja ali skupno usposabljanje strokovnih delavcev, svetovanje in sodelovanje staršev itd.)

Ob vprašanju, ali se starši v Nemčiji pogosto odločajo za odložitev všolanja, je Carla Sack povedala, da otrokom, ki so šoloobvezni in še nimajo ustrezne stopnje telesnega, duševnega in čustvenega razvoja za obiskovanje šole, lahko ravnatelj na prošnjo staršev in po pogovoru z njimi ob sodelovanju šolskega psihologa in šolske zdravstvene službe za eno leto odloži všolanje. Odlog se za šoloobvezne otroke izvede le izjemoma, včasih otroci ostanejo še eno leto v vrtcu, včasih se staršem priporoča obisk pripravljalnega razreda.

Ključna usmeritev za učitelje ob sprejemu otrok v šolo je, da se resno upošteva otrokovo negotovost in strahove ter prijetno pričakovanje. Šola/učitelji bi morali na začetku ponuditi veliko dejavnosti, pri katerih lahko vsak otrok sodeluje (ob upoštevanju individualnosti, želja in interesov). Pomembno je ustvariti ozračje s pozitivno motivacijo za učenje kot osnovo za celotno šolsko obdobje – za to pa je potreben čas! Šola bi morala poznati nekatere pristope/dejavnosti vrtca in začeti s sistematičnim in načrtnim uvajanjem novih pristopov, da lahko vsi otroci zasijejo po svojih zmožnostih.

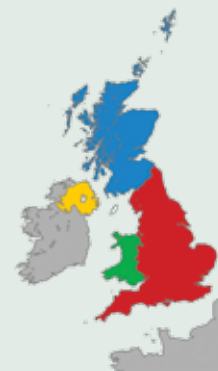
Izkušnje s Škotske

Podatke in izkušnje s Škotske je z nami delila profesorica Margaret Sutherland z Univerze v Glasgowlu, kjer je njeno področje delovanja proučevanje in raziskovanje učenja mlajših učencev z višjimi potenciali in vključujoča praksa (kultura, književnost, inkluzija in pedagogika). Podatki se nanašajo na Škotsko, ki je del Združenega kraljestva in so drugačni od preostalih treh dežel (Wales, Severna Irska in Anglija imajo drugačna pravila).

Otroci, rojeni med marcem in avgustom, začnejo hoditi v šolo avgusta, ko dopolnijo pet let. Otroci, rojeni med septembrom in februarjem, začnejo hoditi v šolo avgusta pred svojim petim rojstnim dnem. Tako otroci na Škotskem običajno začnejo hoditi v šolo med 4,5 in 5,5 letom starosti. Po mnenju profesorice Margaret Sutherland je na prehodu iz predšolskega v šolsko obdobje ključna izmenjava informacij med vrtcem in šolo ter med starši in šolo. Pri tem opozarja na dvoje:

- učitelji morajo prejete informacije iz vrtca prebrati oz. poslušati in na podlagi njih delovati oz. ukrepati;
- otroci se v šesttedenskih poletnih počitnicah spremenijo in tudi v formalnem šolskem okolju se na drugo odraslo osebo odzovejo drugače, zato morajo biti učitelji odprti in na osnovi opazovanja in povezovanja informacij dobiti uvid v to, kaj otroci povedo, kaj občutijo.

V prvih razredih se učitelji prvenstveno ukvarjajo s celostnim razvojem. Profesorica ocenjuje, da je to pomembno, čeprav jo včasih skrbi, da se že na začetku najbolj

Slika 2: Razdelitev Združenega kraljestva – modra barva označuje Škotsko)

(Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Countries_of_the_United_Kingdom)

poudarja kognitivni razvoj, še posebej pri nadarjenih otrocih. Na začetku šolanja na Škotskem sta pomembna pristopa predvsem igra in igra na prostem, ki sta obenem temeljni značilnosti zgodnjega učenja.

Na podlagi izkušenj je M. Sutherland povedala, da so najpogostejši vzroki za odlaganje všolanja na Škotskem ocene staršev, ki gredo v smeri ocene socialnih zaostankov, kot npr. »čustveno ne bi bili kos šoli«, »so preveč nezreli«, »so premajhni«. Glede na zgoraj omenjene mejne datume se nekateri starši odločijo počakati z všolanjem, če ima njihov otrok rojstni dan na primer konec februarja in bi bil ob začetku šolanja star 4,5 let.

Profesorica je kot ključni nasvet učiteljem, ki sprejmejo otroka v šolo, izpostavila: *»Spoznajte ga kot posameznika. Pripravite se, da vas otroci presenetijo z vsem, kar zmorejo! Uživate v delu z njimi!«*

Izkušnje z Madžarske

Na Madžarskem je vrtec obvezen od 3. leta (do 4. leta se lahko zaprosi za odlog). Priprava na šolo je prisotna od začetka obiskovanja vrtca, najbolj intenzivno pa v zadnjem letu pred šolo (daljša usmerjena pozornost, več vezanih dejavnosti, priprava na učenje in pouk). Ves čas sta prisotna individualno podpiranje in spremljanje

posameznih otrok, vsake pol leta se opravi notranje preverjanje, zapis opazanj in ugotovitev ter priprava individualnega načrta razvoja, ki se potem spremlja.

Na Madžarskem otrok postane šoloobvezen v letu, v katerem do 31. avgusta dopolni šest let. V utemeljenih primerih se lahko na željo starša ali na podlagi sklepa pristojnega urada za šolstvo za eno leto odloži vpis v šolo. Po dopolnjenem 6. letu starosti otroka se lahko odlog začetka obveznega izobraževanja uveljavlja le enkrat in za eno leto izobraževanja. Odlogov na željo staršev ni pretirano veliko, jih je pa vsako leto nekaj, predvsem pri tistih otrocih, ki so mlajši (rojeni v poletnih mesecih). To sicer ni zadosten razlog, ob tem morajo starši vlogo za odlog utemeljiti še s kakšnim tehtnim argumentom (slabše razvite sposobnosti).

Pri otrocih, ki imajo status otrok s posebnimi potrebami, strokovna komisija Pedagoške strokovne službe (to je posebna inštitucija) v okviru preverjanja posebnih potreb ali integracijskih, učnih, vedenjskih težav otroka v izvedensko mnenje zapiše, ali ostanejo še eno leto v vrtcu. Staršem v tem primeru ni treba oddati vloge.

Zrelost otrok za šolo se ne preverja, preverjajo pa se somatske, motorične, kognitivne in socialne zmožnosti vseh šoloobveznih otrok eno leto (jeseni) pred vstopom v

šolo (z opazovalnim obrazcem, nalogami ...). Preverjanje izvaja strokovna komisija Pedagoške strokovne službe v vrtcih, po potrebi otroke povabijo na individualno obravnavo. Cilj tega preverjanja je odkrivanje šibkih in močnih področij otrok in na podlagi tega načrtovanje dela v zadnjem letu pred šolo.

Priporočila šolam glede učinkovitega prehoda so na Madžarskem prosta izbira vsake osnovne šole. Šole omogočijo staršem bodočih učencev (odprti dnevi, dejavnosti z bodočimi šolarji), da spoznajo šolo, saj drugih povezav med vrtci in šolami ni. Učitelji omogočijo mehak prehod v prvih tednih: igra, učenje skozi igro, krajše ure.

Izkušnje iz Italije

Vrtci v Italiji so organizirani v dve starostni skupini, in sicer v starostno skupino do treh let in starostno skupino tri do šest let. Vrtci so javni in zasebni. V drugi starostni skupini je javni vrtec neplačljiv (plača se prehrano in/ali dodatne storitve). Program vrtca določa Ministrstvo za izobraževanje, in sicer:

- področja dejavnosti (Jaz in drugi, Telo in gibanje, Slike-barve-zvoki, Govor in besede, Spoznavanje okolja);
- smernice glede vertikalnega povezovanja med vrtcem in osnovno šolo (Obvezni del letnega delovnega načrta z določenimi cilji in nameni). Na koncu vsakega obdobja za vsakega učenca se dosežki zapišejo v obrazec.

V Italiji vpis v šolo postane obvezen za otroke, ki dopolnijo 6 let starosti (do 31. decembra). Vpis poteka preko elektronskega obrazca po javni objavi razpisa. Postopek vpisa je organiziran tako, da ima vsak otrok svoj personaliziran obrazec (prehodni

Podatke in izkušnje z Madžarske nam je posredovala Gáborné Kövesdi, Kőszeg Meseváros Óvoda és Bölcsőde, Kőszeg, namestnica vodje vzgojno-izobraževalnega zavoda, v sklopu katerega je vključenih 7 vrtcev. Pri komunikaciji z namestnico nam je pomagala Mária Pisnjak, svetovalka za madžarščino na Zavodu RS za šolstvo v Murski Soboti.

Slika 3: Madžarska – mesto Kőszeg
(Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/K%C5%91szeg_District)

Podatke za področje prehod iz vrtca v šolo v Italiji nam je pomagal pridobiti pedagoški svetovalec Zavoda RS za šolstvo v Kopru, Guido Križman.

Slika 4: Pokrajine v Italiji
(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Pokrajine_Italije)

obrazec), v katerem so navedeni osebni podatki, odnosno-socialne lastnosti, učne lastnosti, spretnosti, kompetence. Ti podatki pospremijo otroke v prvi razred. Posebej velja izpostaviti, da je na začetku prvega razreda urnik učencev prilagojen, z namenom zmanjšanja obsega učenja na začetku šolskega leta. Ta prilagojenost traja dva tedna, vključen je tudi začasni dodatni učitelj. V Italiji je tudi določen individualizirani načrt sprejemanja za učence s posebnimi potrebami, učence tujce, posvojene otroke.

Odlogov šolanja v Italiji ni veliko, zaznati jih je v primeru učencev z učnimi težavami, boleznimi in posebnimi potrebami. Postopek za izvedbo odloga poteka tako, da starši podajo vlogo, pri tem se upošteva še druga dokumentacija, kot npr. mnenje specialista, mnenje učiteljskega zbora, priprava individualiziranega načrta za učenca ter druga potrdila. O odlogu odloči ravnatelj.

Sklep

Na začetku prispevka smo izpostavili pomen vertikalne kontinuitete na prehodu iz vrtca v šolo in ob všolanju otrok. Izkušnje iz štirih opisanih držav

in izkušnje v naši državi kažejo na različnost pristopov. Glede na perečo problematiko odlaganja šolanja v Sloveniji (po podatkih MIZŠ z dne 22. 2. 2022 je odložene 12,5 % populacije prvošolcev), bi potrebovali nekatere sistemske spremembe oz. posodobitve. Od naših štirih sogovornikov smo dobili nekaj pomembnih sporočil, ki bi jim veljalo slediti tudi v slovenskem šolskem prostoru (razmislek o pripravljalnih razredih za otroke, ki se jim odloži šolanje; opravljanje vpisa v šolo do meseca decembra; usmeritev prvega razreda v celostni razvoj otroka in ne takojšnja »popredmetenost«; čas za spoznavanje individualnosti vsakega posameznega učenca na začetku šolanja ob upoštevanju podatkov iz vrtca; urejenost prenosa podatkov s personaliziranim obrazcem za prenos podatkov; prilagojenost urnika v uvajalnem obdobju v prvem razredu z možnostjo vključitve dodatnega učitelja). Sogovornikom se zahvaljujemo za delitev izkušenj in pogledov.

Viri in literatura

Marjanovič Umek, L. (2016). Pripravljenost otrok za vstop v šolo. Vplivi starosti in drugih

individualnih in okoljskih dejavnikov. Šolsko svetovalno delo, 20(3–4) str. 4–12. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Hacin Beyazoglu, K. (2020). *Zgodnja pismenost otrok. Razvoj, spremljanje in spodbujanje*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Ljubljana.

Novak, L. (2016). Šola prilagojena šestletnikom ali šestletniki prilagojeni šoli? Šolsko svetovalno delo, 20(3–4) str. 35–44. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Požar Matijašič, N., Štraus, M., Rutar, S., in Cotič Pajntar, J. (2017). *Kako prehajajo otroci z vrtca v osnovno šolo pri nas v primerjav z vrstniki v drugih državah?* XXIII. strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev vrtcev, 16. in 17. oktober, 2017. Portorož: Šola za ravnatelje. Pridobljeno s: <http://solazaravnatelj.si/wp-content/uploads/2017/11/Prehod-iz-vrtca-v-solo.pdf>.

OECD (2017). *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. Paris: OECD Publishing. Pridobljeno s https://read.oecdilibrary.org/education/starting-strong-v_9789264276253-en#page4.

Vidmar, M. (2017). *OECD prehodi: pregled politik in praks izobraževalnih sistemov na področju prehoda otrok iz vrtca v šolo* (11. maj 2017). Dostopno na: <https://www.eurydice.si/novice/tema-meseca/oecd-prehodi-pregled-politik-in-praks-izobrazevalnih-sistemov-na-podrocju-prehoda-otrok-iz-vrtca-v-solo/>.

Spletna stran vzgojno izobraževalnega zavoda Kőszeg Meseváros Óvoda és Bölcsőde (b.d.). Pridobljeno s: <https://www.koszegmesevarosovoda.hu/>.

Avtorica:

dr. Nina Novak, Zavod RS za šolstvo